

Acil Sağlık Çalışanlarının Hakları

The rights of emergency medicine employees

Türkiye Acil Tıp Dergisi 2005; 5(3): 145-155

Eryılmaz M,¹ Yılmaz S²

Gülhane Askeri Tıp Akademisi,
Acil Tıp Anabilim Dalı
Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Acil Tıp Anabilim Dalı

ÖZET

Sağlık çalışanlarının hakkı kapsamında, acil sağlık çalışanlarının hakkını ayrı ve izole bir başlıkta değerlendirmek güçtür. Acil Tıp Sisteminde (ATS) hizmeti veren ve alan tarafların hakları birbirlerinden bağımsız düşünülemez. Esasında her sağlık personeli aynı zamanda potansiyel bir hasta ve hasta yakınıdır. Esasında acil çalışanları da, diğer herkes gibi öncelikle birer insandır. İnsan olması gereği doğuştan elde ettiği temel haklara sahiptir. İnsan hakları Evrensel Beyannamesinde belirtilen her hakka bu dünyada yaşayan herhangi bir insan olarak sahiptirler. Acil çalışanları aynı zamanda sosyal toplumun bir üyesidirler. İçinde oldukları sosyal ortamın onlara yükledikleri sorumlulukları yerine getirmek ve rollerini ifa etmek yükümlülüğündedirler. Aile üyelerine, arkadaşlarına, ülkelerine, milli değerlerine, ülkülerine karşı sorumluluklar taşırlar. Mesleğindeki gelişmelerin izlenmesi, hukuken acil çalışanı da kendini ülke tıbbının gelişmesi düzeyinde yetiştirmesi gerekir. Bilimsel gelişmelerden yararlanma ve uygulama hakları, mesleğini etik kurallar içinde uygulayabilme hakkı, kişisel sağlığını koruma hakkı, mesleğini uygulamada özgür olma hakkı, ekonomik olanaklarını savunma hakkı, yöneticilerine ve yönetme biçimine katılabileme hakkı, belli zamanda belli sayıda hastaya bakabilme hakkı, tedavi yöntemini seçebilme hakkı, yazılı ve görsel basın karşısında hakları hekimin hak ve sorumluluklarıdır. Hakların belirlendiği, teslim edildiği ya da elde edildiği koşullarda acil sağlık çalışanlarının sorunları da çözülmüş olacaktır. Sorunları çözülen bir sistemin yapacağı üretim, hizmeti alan hasta ve hasta yakınlarına da çoğu haklarını teslim etmek ve dolayısı ile sağlık sisteminde var olan bazı temel sorunlardan kurtulmalarını sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Acil servis çalışanları, haklar, problemler.

SUMMARY

In the scope of rights of the employees in health sector, it is hard to consider the emergency medicine employees' rights separately and isolated. In Emergency Medicine System (EMS), the rights of both the ones serve and the ones being served are interdependent. Actually, each of the health staff is a potential patient and companion of a patient. In point of fact, emergency service employees are first of all human. They have the basic individual human rights like everyone. They possess all of the rights explained in the Universal Declaration of Human Rights like any other individual in the world. Besides, emergency employees are member of the social community. They have to perform the roles and achieve the tasks that are necessitated by the society they belong. They have responsibilities to their family, colleagues, country, national merit and ideals. Because of the developments in the medicine, an emergency employee should improve his/herself parallel to the improvements. Rights of applying and benefiting from scientific developments, right of carrying out his profession within ethical rules, right of protecting his own health, right of being independent in terms of carrying out his profession, right of defending economic facilities, right of being able to be agree with administration and being able to participate in the administration, right of taking care of certain number of patients at certain time, right of choosing the treatment method, rights against written and visual media are the rights and responsibilities of a physician. Problems of emergency employees will extinct in the condition when the rights are clarified, received, or obtained. A problem-free productive system will ensure handing over almost all the rights to the patients and companions of the patients being served. Thus, they would not suffer from the basic problems of health system anymore.

Key words: Rights, emergency employees, problems.

İletişim Adresi

Dr. Mehmet ERYILMAZ
Gülhane Askeri Tıp Akademisi
Acil Tıp Anabilim Dalı, ANKARA
mehmeteryilmaz@hotmail.com

Giriş

Acil sağlık sistemi ve çalışanları sağlık sisteminin vitrinini oluştururlar. Burası toplumun sağlık sorunlarıyla en fazla yoğunlaşılan alandır. Tüm sağlık çalışanlarının hakkı kapsamında, acil sağlık çalışanlarının hakkını ayrı ve izole bir başlıkta değerlendirmek güçtür. Her iki hakkın birbirlerinden bağımsız olmadıkları ve asla ayrı olamayacakları açık ve nettir.

Hemşire, laborant, eczacı, hekim, diş hekimleri, ruh sağlığı alanında çalışan personel; aynı zamanda birer acil çalışandır. Söz konusu personelin hakları eş zamanlı olarak acil çalışanlarının haklarını da belirler. "Sağlık Çalışanlarının Hakları ve Sivil Toplum" denildiğinde, "Sağlık Çalışanlarının Kitle İletişim Araçları Karşısında Korunması" söz konusu olduğunda, "Hekim Hakları ve Tabip Odaları" konuşulduğunda, acil çalışanlarının hakları da tamamıyla irdelenmiş olur. Tüm haklar ve sorunlar benzer kapsam dahilindedir.

Sorunlar temelde hak dağılımındaki dengesizliklerden kaynaklanmaktadır. Bu dengesizliklerin oluşturduğu çarpık zemin, hizmeti alan hasta ve yakınlarının memnuniyetsizliklerine, hizmeti veren sağlık personellerinin de potansiyel üretim verimsizliğine neden olmaktadır.

Bu bakışla; Acil Tıp Sistem'inde (ATS) hizmeti veren ve alan tarafların hakları birbirlerinden bağımsız düşünülemez. Her iki tarafın sahip oldukları esasında bir diğer tarafın da haklarını belirler. Esasında her sağlık personeli aynı zamanda potansiyel bir hasta ve hasta yakınıdır. Öte yanda acil çalışanlarının (AÇ) haklarını belirlemeleri ve belirlenen hakları kazanmaları da üretecekleri sağlık hizmetinin kalitesini artırmayı sağlayacaktır. Hasta ve yakınlarının memnuniyetine katkı sağlanacaktır. İnsan olması gereği potansiyel bir hasta ve hasta yakını olan sağlık personelinin de hizmetin kalitesinden bir gün yararlanmasını sağlayacaktır.

Hakların belirlendiği, teslim edildiği ya da elde edildiği koşullarda acil sağlık çalışanlarının sorunları da çözülmüş olacaktır. Sorunları çözülen bir sistemin yapacağı üretim, hizmeti alan hasta ve hasta yakınlarına da çoğu haklarını teslim etmek ve dolayısı ile sağlık sisteminde var olan bazı temel sorunlardan kurtulmalarına da yol açacaktır.

Acil Çalışanları Kimlerdir?

- Acil yaşam zincirinin tüm basamaklarında çalışan personel acil çalışanları olarak adlandırılır.
  - Yaşam Kurtarma
  - Acil Çağrı 112
  - İlk Yardım
  - Acil Ambulans
  - Acil Servis
- Acil Tıp Sistemi (ATS), acil tıp teknikerleri (ATT), doktorlar, yardımcı sağlık personeli, hastane yönetimi ve hü-

kümetin ortak çalışmasıyla oluşturulur¹ ATS'de görev yapan herkes acil çalışandır.

- Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan 'Tıbbi Hizmetlerin Kötü Uygulanmasından Doğan Sorumluluk Kanunu Tasarısı'nda Acil Hasta; mümkün olabilecek en kısa sürede tıbbi hizmete ihtiyacı olan ve acilen tıbbi müdahalede bulunulmadığı takdirde ölüm veya bedeni veya ruhi bakımdan geçici veya kalıcı zararlara uğrayabilecek kişiyi ifade eder denmektedir. Yine aynı kaynakta belirtildiği üzere sağlık personeli ise "Kamu ve özel hukuk kişilerine ait sağlık kurum ve kuruluşlarında, muayenehanelerde ve sair yerlerde hastalara acil tıbbi hizmet vermeye yetkili ve görev, yetki ve sorumlulukları Bakanlıkça tanımlanmış kişiyi ifade eder." şeklinde yer almaktadır.¹
- "Yönetici, Hekim, Hemşire, Paramedik, Laborant, Ambulans Şoförü, Eczacı, Diş Hekimi, Radyoloji Teknisyeni ve Diğer Görevliler" aynı zamanda birer acil çalışandır.. Yani alanda hasta/yaralıyı ilk kez görüp müdahale eden insandan, hastanedeki başhekimden kapıdaki sorumluya kadar herkes 'ACİL ÇALIŞANI'dır.

Acil Çalışanları Ne İş Yaparlar?

Haftanın 7 günü 24 saat açık olan, tüm yıl aralıksız hizmet vermek zorunda olan, dini yada resmi tatil yapmayan, izin kullanmayan, hastalık veya istirahat almayan, bakım onarım restorasyon mazereti için işe ara verilmesi ya da eksik personel ve malzeme nedeniyle iş üretiminde düşüşü kabul edilmeyen, müracaat eden her hastaya sağlık hizmeti veren, sağlık sisteminin ciddi bir bölümünü yürütmeyi başarırlar.

Gelişmiş ve gelişmekte olan çoğu ülkede verilen sağlık mesai süresi haftada beş gün ve her gün sekiz saat olarak planlanmıştır. Böylece verilen hizmetin öngörülerek planlanması mümkün olabilmekte ve koşullara uyum sağlanabilmesi için yeterince süre bulunabilmektedir

Ancak acil kavramında mesai olgusu planlı ve sınırlı değildir. Herhangi bir öngörüden bağımsızdır. Haftanın yedi günü 24 saat hizmetin verilmesi yazılı veya yazısız yasalar ve yapılarla zorunlu kılınmıştır. Acil Sağlık Hizmetlerinin çalışanları tarafından her an ve her koşulda yerine getirilmesi gerekir. Sistemin ve çalışanlarının eş zamanlı dinlenmesi, üretmesi, kendini geliştirmesi, eksikliklerini gidermesi ve haklarını çalışırken elde etmeleri istenir.

Hak Ne Demektir?

Türk Dil Kurumu resmi web sayfasında yer alan "Güncel Türkçe Sözlüğü"ne göre de Hak; Tanrının adlarından biridir ve yine bu sözlüğe göre sözcüğün diğer anlamları 'Adalet; adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç; dava veya iddiada gerçeğe uygunluk, doğruluk; geçmiş

ve harcanmış emek; pay; emek karşılığı ücret; (sıfat olarak) doğru, gerçek' olarak belirtilmiştir.²

Acil Çalışanlarının Hakkı

Acil çalışanlarının hakları ve görev tanımlamaları henüz tüm ayrıntılarıyla belirlenememiştir. Genel anlamda hekim hakları ve görev tanımlamaları açısından bir takım gelişmeler sağlanmış olmasına rağmen çalışma sistemindeki farklılıklara göz önüne alındığında acil çalışanlarının henüz bu alanda atılmış ciddi adımları yoktur.

Yardımcı acil sağlık personelleri de hak ve görev tanımlamaları açısından belirli bir aşamaya ihtiyaç duymaktadırlar. Hemşire ve paramedik meslek dernekleri kurulmuş ve çalışmalarını verimli bir şekilde sürdürmektedir. Hemşire ve paramediklerin haklarına ve görev tanımlamalarına ait çalışmaları yapmaktadırlar. Hekim ve hemşire dışındaki diğer yardımcı sağlık personellerine özgü hak çalışmalarını takip edecek spesifik kurumlar ise henüz etkili olamamışlardır.

Meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarının katkılarıyla savunulan haklar hekimlere belli bir öncülük sağlamakla birlikte; kazanılan haklar sadece kendilerine değil aynı zamanda yardımcı sağlık personelinin haklarını ve görev tanımlamalarının belirlenmesine de yarar sağlamaktadır.

Acil birimlerin karşı karşıya kaldıkları hastaya olabilecek en üst düzeyde hizmet verebilmek için her an olanakların optimal düzeyde kullanılabileceği koşulları sağlamak gerekir. Bu gereklilik esasında hasta ve hasta yakını haklarıyla sağlık çalışanlarının haklarını da teslim eder. Acil çalışanın mesleğini yapmaktan mutluluk duyması, hizmet sunduğu varlık olan insanı insan olması itibarıyla sevmesi, gece uykusunu iyi almış olması, eşinin, çocuğunun, sıkıntısının olmaması, ekonomik sorunlardan kurtulmuş olması, yemek yemiş ve karnının tok olması, o anki tuvalet ihtiyaçlarını gidermiş olması çok önemlidir ve ilişkide belirleyicidir.

Acil çalışanlarının haklarını değerlendirmek için öncelikle çalışanların oluşturdukları takımları ve bu takımların birbirleriyle olan ilişkilerini iyi belirlemek gerekir. Bir bakıma hekim ve hekimin birebir iletişimde olduğu tarafları belirlemek gerekir.

Acil Çalışanlarının Haklarını incelerken, hakların doğduğu mekanizmaları iyi belirlemek ve üzerinde her hakkın nitelik ve niceliğini özümsemek gerekir. Nedensellik üzerinde durulduğunda;

A. "Acil Çalışanlarının Hakları" birlikte çalıştığı kişilerin ilişkilerine göre bir temele oturmuştur.

1. AÇ'nin birbirleri ile olan ilişkilerinden doğan haklar
AÇ –Yönetici, AÇ- Hekim, AÇ –Hemşire, AÇ –Paramedik, AÇ –Eczacı, AÇ –Laborant, AÇ -Diğer Kliniklerin Sağlık Çalışanları, AÇ –Akademisyenler
2. AÇ'nin başkaları ile olan ilişkilerinden doğan haklar

AÇ –Hasta, AÇ -Hasta Yakını, AÇ –Basın, AÇ –İlaç Firmaları, AÇ -Tıbbi Cihaz Firmaları, AÇ -Cumhuriyet Savcılığı, AÇ –Avukat, AÇ- Kaymakam, AÇ- Vali.

3. AÇ'nin aileleri ile olan ilişkilerinden doğan hakları

AÇ –Anne, Baba, Eş, Çocuk

AÇ – İkinci derece aile bağı olan yakınları, dostları, vs.

AÇ – Bireysel geçmişine, bugününe ve geleceğine ait hakları

B. Bedensellikle ilişkili temele oturmuştur

1. İnsan İnsana İlişkilerden Doğan Haklar
2. İnsanların Kurumlarla olan İlişkilerinden Doğan Haklar
3. Kurumlar İçinde Diğer Birimlerle Olan İlişkilerden Doğan Haklar
4. Bayan Olmanın Getirdiği Haklar
5. Erkek Olmanın Getirdiği Haklar
6. Yaşlı Olmanın Getirdiği Haklar
7. Genç Olmanın Getirdiği Haklar

Acil Çalışanlarının Hakları Nelerdir?

I. İnsani haklar

Acil çalışanlarının her şeyden önce, sadece bir insan olarak hakları vardır. Prof. Dr İ. Hamit Hancı'ya göre³ İnsan Hakları; başka hiçbir niteliğe bakılmaksızın kişilerin ve (ve toplulukların) salt insan olmaları sıfatıyla sahip oldukları düşünülen, tanınması istenen ya da tanınan temel hak ve özgürlüklerdir. Nesnel ve öznel haklar olarak değerlendirilir. Nesnel hak kişilerin öznel düşünce ve isteklerine bağlı olmayıp bireylere ve gruplara pozitif hukukta (yürürlükteki yasalarda) tanınmış olan özgürlüklerdir. Öznel hak ise bireyin ya da bir topluluğun kendiliğinden sahip olduğu düşünülen, herhangi bir alanda istediğini yapabilme yetisidir.

Esasında acil çalışanları da, diğer herkes gibi öncelikle birer İNSAN'dır. İnsan olması gereği doğuştan elde ettiği temel haklara sahiptir. İnsan hakları Evrensel Beyannamesinde belirtilen her hakka bu dünyada yaşayan herhangi bir insan olarak sahiptirler.

İçsel haklar

- a. İnsan olmanın temelinde var olan İD, EGO ve SÜPEREGO tarafından yönlendirilmiştir. İçmek, yemek, uyumak, tuvalet ihtiyaçlarını gidermek onun İNSANİ HAKLARI'ndandır.
- b. Dinlenme hakkına sahiptirler. Her insanın bir tam gün içinde huzurlu bir yaşam koşulu olarak önerilen sekiz saat dinlenmeye hakkı vardır.
- c. Eğlenmek her insanın en doğal haklarından. Bu kişinin kültür, birikim ve ekonomik ve sosyal olanakları çerçevesinde belirlenir.

- d. Çalışmak her medeni insan için bir haklar diyalogu kapsamında şekillenir.
- e. Çalışma, dinlenme ve eğlenme zamanından birbirleri leh ve aleyhlerinde çalınan haklar söz konusudur.

Anayasa:

Kişisel haklar Temel Hak ve Özgürlüklere ilişkin Temel Hukuk Kuralları ile güvence altına alınmıştır.

12. Madde: Herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

15. Madde: Suçluluğu mahkeme kararıyla saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.

22. Madde: Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir.

38/4 Madde: Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.³

Sosyal insan olarak haklar

Acil Çalışanları aynı zamanda sosyal toplumun bir üyesidirler. İçinde oldukları sosyal ortamın onlara yükledikleri sorumlulukları yerine getirmek ve rollerini ifa etmek yükümlülüğündedirler. Aile üyelerine, arkadaşlarına, ülkelerine, milli değerlerine, ülkelerine karşı sorumluluklar taşırlar.

İnsan hakları evrensel beyannamesine göre haklar

Kanıtlanıncaya Kadar Suçsuz Sayılma Hakkı,
Haberleşme Özgürlüğü Hakkı
Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü Hakkı
Görüş ve Anlatım özgürlüğü Hakkı
Barışçı Toplanma ve Dernek Kurma Hakkı
Ülke Yönetimine Katılma Hakkı
Kamu Hizmetlerine Eşit Girme Hakkı
Toplumsal Güvenlik Hakkı
Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklarının Gerçekleşmesi Hakkı
Çalışma, İşini Özgürce Seçme, Adil ve Elverişli Koşullarda Çalışma ve İşsizliğe karşı Korunma Hakkı
Eşit İş için Eşit Ücret Hakkı
Adil ve Elverişli bir Ücret Hakkı
Sendika kurma veya sendikaya üye olma hakkı
İş saatlerinin makul ölçüde sınırlandırılması ve ücretli dönemsel tatiller dahil dinlenme ve boş zaman hakkı
Sağlık ve gönenci için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı
Geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkı
Analar ve çocukların özel bakım ve yardım hakları
Eğitim Hakkı
Topluluğun kültürel yaşamına özgürce katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkı
Yaratıcısı olduğu bilim, yazın ve sanat ürünlerinden doğan manevi ve maddi çıkarlarının korunması hakkı

Ve belki de en önemlisi;

Herkesin bu bildirgede ileri sürülen hak ve özgürlüklerin tam olarak gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzene sahip olma hakkı.⁴

Dini haklar

- Hak; Tanrı'nın adlarından biridir.
- İnsan olmanın gereği dini inançlarını başkalarını etkilemeyecek şekilde yaşayabilme hakkı vardır. Kur'an, Tevrat, İncil vb. kutsal kitaplarda tanımlanan haklar her acil çalışanın da insan olması gereği hakkıdır.

Ahlaki haklar

Acil çalışanın yaşadığı coğrafya, yaşadığı çağ ve zaman, yaşadığı ülke, dini, milli duygulanımı, aldığı aile ve okul eğitimi gibi etkenler tarafından şekillenen ahlaki kurallar içinde yaşama hakkı vardır.

Hukuki haklar

Hukuk devletlerinde diğer tüm yaşayan ve çalışanlar gibi "Acil Çalışanları'nın da insan olmaları itibarıyla hakları Anayasa, Yasa, Yönetmelik, Yönerge ve Genelgelerle belirlenmiş olup sürekli geliştirilmekte ve güncellenmektedir.

II. Mesleksi haklar

A. Genel bir sağlık çalışanı olarak haklar

Bilimsel Gelişmelerden Yararlanma ve Uygulama Hakları
Mesleğini Etik Kurallar içinde Uygulayabilme Hakkı
Kişisel Sağlığını Koruma Hakkı
Mesleğini uygulamada özgür olma hakkı
Ekonomik Olanaklarını Savunma Hakkı
Yöneticilerine ve Yönetme Biçimine Katılabilme Hakkı
Belli zamanda belli sayıda hastaya bakabilme Hakkı
Tedavi, Yöntemini seçebilme hakkı
Yazılı ve Görsel Basın Karşısında Hakları

B. Acil sağlık çalışanı olarak haklar

Acil çalışanları insan olmanın gereği elde ettikleri hakların yanında meslekleri gereği de bazı haklara sahiptirler. Meslek nedeniyle belirlenen haklar her mesleğe göre farklılıklar taşır. Meslekler için, yapılan işler arasında işin doğası gereği bazı farklılıklar vardır. Siz bakanlıkta çalışan bir memur olabilirsiniz. Evraka çay döküldüğünde yenisini hazırlayabilirsiniz ama taşıdığımız kan tüpünün, lomber ponksiyonda aldığımız materyali koyduğunuz cam tüpün elinizden düşmesiyle yerine temin edebileceğiniz materyal olmayabilir. Vereceğiniz karardaki bir anlık gecikme yaşamsal anlam taşır.

Tüm bunlar doğal olarak size; mesleğinizi uygularken karşı karşıya kaldığınız riskin doğurduğu mesleksi ayrıcalığa sahip olmanız hakkını vermelidir.

I. Meslek yemini (Hipokrat yemini)

Hekimlik mesleğine girişte yapılan Hipokrat yemini gereği hekimlerin mesleklerini uygularken her türlü baskıdan bağımsız olması gerekir.

II. Etik haklar

Etik ilkeler, acil çalışanlarının özellikle de hekimlerin görevlerini yerine getirirken uymaları gereken evrensel tıbbi etik ilkeleri; yararlılık, zarar vermeme, adalet ve özerklik ilkelelidir. Hekimlerin etik ilkeleri uygularken politik, siyasi, toplumsal, yasal estetik ve ekonomik değerlerle çatışması söz konusudur. Hekim bu kararlarda bağımsız ve özgür olmalıdır.

III. Hukuki haklar

Anayasa

Anayasa karşısında tüm kurumlar eşit haklar içermekte olmalarına rağmen yasalar, yönetmelikler ve yönergeler kurumsal farklılıklar içermektedirler. Üretilen iş benzer olmasına rağmen çalışılan kurumların farklılığı çalışanların haklarında da dengesizliklere ve adaletsizliklere neden olmaktadır.

Yasa

Acil Müdahalelerle İlgili

- Acil durumlarda hastaya gitmeyen hekim taksirle ölüme sebebiyet suçundan sorumlu tutulur.
- Yeni TCK MADDE 85. Hayatı tehlikede olan bir hasta ve yaralıya tıbbi yardım, hekimlerin mesleki ve insani görevleri olduğu kadar kanuni zorunluluklarından ilkinin oluşturur.
- Yeni TCK MADDE 98. Yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla yada başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hâl ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhâl ilgili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.
- Fiilen hekimlik yapmayan ve uzun yıllar mesleğini bırakmış hekimlerin dahi çok acele durumlarda bir hastayı muayene etmeleri, tedavi etmeleri ve gereken ilk yardımı yapmaları şarttır.
- Özel hastanelerde olanaklar elverdiğince acil vakaları kabule mecburdurlar ve bunların tedavisi ücretsiz yapılır (Hususi Hastaneler Kanunu 32. madde)
- Özel hastanelerin yakınında resmi bir hastane varsa ve resmi hastaneye kadar hastanın naklinde bir sakınca yoksa, hasta gereken ilk yardımı takiben resmi hastaneye sevk edilebilir.
- Hususi Hastaneler Kanunu 43. ve 44. maddelerinde; gerekli tedbirlerin alınmaması veya tedavinin başka hekime bırakılmadan yarıda kesilmesi nedeniyle hastanın ölmesi

halinde yeni TCK'nin 85'inci maddesi uygulanacaktır diye belirtilmektedir.

Yönetmelik

Hayatı tehlikede olan bir hasta ve yaralının hastaneye kabulü şarttır.

Yataklı Tedavi Kurumları Yönetmeliği 57. maddesi acil vakalara gereken tedavi ve yardımın derhal yapılmasını gerektirir.

Hasta Sevki

- Sağlık Bakanlığı Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği Madde 22, 23 ve 24 gereği stabilize edilmeden hiçbir hasta acil servisten taburcu edilemez. İlk yardım ve acil tedavi yerel olanaklara ve koşullara en uygun biçimde yapıldıktan sonra hekim tarafından gerekli görülürse hasta ileri bir merkeze sevk edilir. Yerel olanakların kısıtlılığından gelişecek durumlardan hekime kusur yükletilmez. Gerekli iyileştirici tedavinin yapılamadığı durumlarda, hasta ve yakınlarına sevk nedeni ayrıntılı bir şekilde açıklanır ve sevkini yapılacağı hastanedeki ilgili hekimle görüşüldükten ve bakım garantisi alındıktan sonra uygun bir araç ya da ambulans ile hasta/yaralı gönderilir.⁵

İlk Yardımda Hasta ve Hekim İlişkileri

Hekimlik mesleğini icra eden veya icra etmeğe resmen yetkili olan kimseler hayatı tehlikede olan bir hasta veya yaralının tedavisi için davet edilmeleri halinde zamanında çağrıya uymak zorunluluğundadırlar; ancak davet hastanın yakınları ya da resmi görevliler (polis ve jandarma) tarafından yapılmış olması gerekir. Hasta ve yaralı ile ilgisi olmayan bir kişinin haber niteliğinde olmak üzere doktorlara bir hastanın ya da yaralının tehlikede olduğunu söylemesi çağrı sayılmaz. Ancak ilk yardıma muhtaç hastanın bulunduğu bölgeye yakın yerde resmi sıfatlı ve bu işlere bakmakla görevli bir hekim (sağlık ocağı hekimi ve benzeri) sağlık merkezi ya da hastane gibi sağlık kuruluşları varsa veya daha yakında başka hekimler bulunuyorsa davet halinde hekim isterse hastaya gidebileceği gibi yakında bulunan bir hekimin çağrılmasını ya da bir hastaneye götürülmesini de önerebilir.⁵

İlk Yardıma Suç İhbarı

Hastanelerde müdavi (tedaviyi yürüten) hekim durumu başhekim yazılı olarak bildirir. Başhekimde polise ya da doğrudan cumhuriyet savcılığına durumu bildirmekle yükümlüdür. Acil bir müdahale nedeniyle ihbarın ihmali bir suçtur.

Madde 98 (1) Yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hâl ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhâl ilgili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilme-
mesi dolayısıyla kişinin ölmesi durumunda, bir yıldan üç yı-
la kadar hapis cezasına hükmolunur.

Acil Olgularda Hekimin Sorumluluğu

Gelen acil olguyu ilk gören hekimin bulguları ayrıntılı yaz-
maması görevi ihmal suçunu oluşturmaktadır.

Madde 257- (1) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâl-
ler dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek sure-
tiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden
olan ya da kişilere haksız bir kazanç sağlayan kamu görevli-
si, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yataklı tedavi kurumları işletme yönetmeliği 57. madde ağır
hastalar ve acil müdahaleyi gerektiren tıbbi, cerrahi vaka ve
kaza ve yaralanma hadiselerinin yaralıları müracaat halinde
derhal yataklı tedavi kurumlarına kabul edilerek, gereken
ameliyat ve tedavileri zamanında yapılır.

Hususi Hastaneler Kanunu (HHK) 32. Madde: Ani bir
arıza veya kaza neticesinde müstacelen (acilen) tedaviye
muhtaç olan şahısların hususi hastanelere müracaat veya na-
killerinde hastanede derhal acele tedavilerini yapmak mec-
buridir.

HHK 44 Madde: Tedavisini üstüne aldığı hastaları yerine
vekil bırakmadan izinsiz olarak kendi arzularıyla terk ederek
bu hastaların tedavisiz kalmamalarına sebep olan mütehasıs
tabiplerden para cezası alınır. Hasta ölürse yeni TCK 85.
maddeden yargılanırlar.

Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliğine Göre

Sağlık merkezlerinde acil vakalara, doğumlara, ateşli hasta-
lara bakılır, küçük müdahaleler gerçekleştirilir. Ocak tabipli-
ği, koruyucu sağlık hizmetleri ile acil tedavi hizmetleri mer-
kezlerin bünyesinde bütünleşmiştir (madde 3). Genel hasta-
nelerde ise her türlü acil vakanın kabulü, muayene ve tedavi-
si yapılır (madde 5). Bu hastanelerde poliklinik saatleri dışın-
da sadece ağır ve acil vakalar kabul edilir (madde 12). Acil
hizmetler, acil polikliniği veya acil servisi, bunlar yoksa nö-
betçi tabibi tarafından 24 saat süre ile kesintisizce yürütülür.

Bu hizmetlerde hizmetin sürekliliğini sağlayacak şekilde ye-
teri kadar sağlık ve yardımcı sağlık personeli ile hayati öne-
me haiz araç, gereç ve nöbetçi eczacı bulunmayan kurumlarda
da lüzumlu ilaçlar bulundurulur (madde 14). Tek tabip bu-
lunan kurumlarda, kurumda yatan hasta varsa, tabip arandı-
ğında bulunabileceği bildirmekle ve akşam vizitlerini yap-
makla görevlidir.

Baştabip dâhil iki veya üç uzman bulunan kurumlarda sade-
ce ev nöbeti (icapçı nöbet) tutulur. Baştabip dâhil dört ya da
daha yukarı sayıda tabip bulunan kurumlarda normal nöbet
tutulur. Ancak baştabip dâhil 5 ve yukarı sayıda tabip oldu-
ğu zaman baştabip nöbet tutmaz (madde 43).

Yönerge

Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirildiği Bölgelerde Hizmetin
yürütülmesi Hakkında 154 sayılı Yönerge'ye göre İlk ve
Acil Yardım, tüm kuruluş kademelerinde yapılması gereken
bir sağlık hizmetidir. Sağlıkla ilgili tüm görevlilerin ilk ve
acil yardım hakkında bilgisi olması gerekir. İlk yardımın öğ-
reticisi durumunda bulunan uzman personelin, ilk ve acil
yardımları, kuruluşlarında bulunan sağlık ve yardımcı sağlık
personeline gereği gibi öğretmesi hususunda olanın üstünde
çaba göstermeleri gerekmektedir.

Sağlık evi, ebesi gerektiğinde ilk ve acil yardım hizmetlerini
yapar.

Hekimin Nakli Gerekli Gördüğü Durumlarda Hasta ve- ya Birinci Derece Yakınının Nakli Yada Tedaviyi Red- detmesi Durumu

Ambulans personelinin hastanın bulunduğu yere gittiği an-
cak hasta veya birinci derece yakınlarının nakli veya tedavi-
yi reddettiği bir durumda çağrı raporunda yer alan hastanın
hizmet reddi bölümüne hasta ya da birinci derecede yakını-
nın imzasının alınması ambulans personelinin sorumluluktan
kurtarmaz. Bunun nedeni hukuk açısından verilmiş rızanın
mutlak surette aydınlatılmış rıza olması gerektiğidir. Eğer rı-
za göstermeyen yakına hasta nakledilmediği ya da tedavi
edilmediği takdirde doğacak zararlı sonuçlar, anlayabileceği
biçimde ve çok ayrıntılı olarak anlatılmamış ise rıza geçer-
sizdir.

112 ambulans çağrı raporunda aydınlatılmış rıza ile ilgili ye-
terli bir metnin olduğu bir bölüm olmalıdır. Bu metin kişiye
anlatılmalı veya okunmalıdır.

Hasta yakınının rıza vermemesi kötü niyete dayanıyorsa am-
bulans hekiminin ilgili makamlara ihbar yükümlülüğü var-
dır.

Rıza Metni

Ambulansla gelen görevli hekim bana hastanın hemen bir
hastaneye götürülmesi gerektiği, aksi halde kötü sonuçlar
doğurabileceğini anlayabileceğim bir şekilde ayrıntılı olarak
anlattı.

- Hastanın nakline izin veriyorum
- Buna rağmen hastanın hastaneye götürülmesine bütün
sorumluluğu üzerime alarak izin vermiyorum (Ad, soyad,
adres ve imza hasta yakınının el yazısı ile doldurulmalı-
dır)

Ambulans Hekiminin Adli Olaylarda Geçici Rapor Dü- zenlemesi

Ambulansla hastaneye sevki gereken bir hastanın acil bir
hasta kabul edildiğinde konu ile ilgili mevzuata göre hekimin
birinci derecede görevi hastaya tıbbi açıdan yardım etmektir.
Ambulans şartlarının adli bir muayene yapılması için uygun
ve yeterli olmadığı göz önüne alındığında, adli olaylarda am-

bulans hekiminin adli muayene yapmak gibi bir sorumluluğu olmayacağı kabul edilmelidir.

Ancak ambulans hekiminin adli açıdan önemli olabilecek bazı noktaları değerlendirmesi gerekmektedir. Örneğin bir yaralama olayında adli-tıbbi açıdan son derecede olabilecek şahsın üzerindeki herhangi bir giysinin saklanması ve götürüldüğü merkeze teslim edilmesi ambulans hekiminin sorumluluk alanına girer.

Acil Servise Ölü Duhul Olarak Gelen Kişilerin Acil Servis Hekimlerince Muayene Edilmemesinin Yasal Sakıncaları

Her ne kadar hastane dışında ölüp hastaneye getirilen olgulara acil servis hekiminin defin ruhsatı verme zorunluluğu yoksa da, gelen her şahıs muayene edilerek ölüm teyit edilmelidir.

Ölülerin Ambulansla Nakli

Trafik kazası, darp, ev kazaları ve bunun gibi ölümlü olaylarda cesetlerin nakli için adli, mercilerce 112 ambulanslarının görevlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Son derece sakıncalı olan bu görevlendirme esnasında o ambulansa gerçekten ihtiyacı olan hasta ve yaralılar kaybedilebilir.

Birçok şehirde bu hizmet amacıyla Belediyeler bünyesinde cenaze servisleri kurulmuştur.

Genelge

Tüzük

Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nün 3. Maddesine göre; tabip ihtisası ne olursa olsun gerekli bakımın sağlanamadığı olgularda zorunlu sebep olmadıkça ilk yardımda bulunur

Tıbbi Deontoloji Tüzüğü 18. maddesi gereğince hekim ya da diş hekimi acil yardım, resmi ya da insani görevin yerine getirilmesi hariç olmak üzere mesleki ve kişisel sebeplerle hastaya bakmayabilir. Görüldüğü üzere acil hastalara bakmama hakkı kimseye tanınmamıştır.

IV. Bilimsel haklar

Acil sağlık hizmetlerinde çalışan veya çalışmaya başlayacak yardımcı sağlık personelinin hizmete özel eğitimlerinin hazırlanması ve sertifikalı programlar halinde yürütülmesi gerekir.

Ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği halinde acil sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik araştırmalar yapılması ve gelişmelerin sisteme adaptasyonunun sağlanması gerekir.

Meslek Öncesi:

Üniversiteye yada lisans eğitimlerine hazırlık koşullarında eşitlik hakkı

Meslek Eğitimi

Muadil Üniversite'ler Arasında Standart Eğitim Hakkı (Aynı Dili Konuşmak)

Yurt ve Konaklama,Çalışma Koşullarında Eşitlik Hakkı
Mesleki İntibak Eğitimleri

Prensiplerin tanımlanması, benzer dili konuşmak, ekip ruhu oluşturmak, standart davranış modelleri geliştirmek vb.

Meslek İçi

Mesleki Yenileme

Mesleki Gelişim

Mesleki Branşlaşma

Mezuniyet Sonrası Sürekli Eğitim Hakkı

Hangi kurumda olursa olsun başta hekimler olmak üzere acil çalışanlarının yeni bilgi ve becerileri öğrenmesi onların en temel haklarından. Bu hakkın kullanılması acil hizmetin kalitesine de yansıtacaktır.

Hangi kurumda çalışırsa çalışsın, acil çalışanlarına bilimsel toplantılar için verilecek izinlerin yıllık izin süresinden düşülmemesi gerekir. Ve bununla birlikte katılımlardan edinecek puanlar mesleki avantaj olarak yansımalıdır.

- Akademik Platformda Layiken Seçilme Hakkı
- Teknolojik Eğitim Kaynaklarının Kullanılması Hakkı
- İnternet
- Fotokopi
- Kırtasiye Malzemesi Hakkı
- Çalışma Odası
- Kütüphane ve kullanabilme, yararlanabilme hakkı
- Dijital Fotoğraf Makinesi, Bilgisayar, Yazıcı
- Bilimsel Rüzgarı Yakalama ve Rüzgara Yön Verme Hakkı
- Bilimsel toplantılara katılabilme ve yararlanabilme hakkı
- Bilimsel toplantılarda sunum hazırlayanların toplantı giderlerinin tamamen ya da kısmen karşılanması teşvik edici olacaktır.
- Katılmadığı bilimsel toplantılarda yapılan yayınlara (CD, Video, Metin vb.) ulaşabilme hakkı
- Textbook (Bilimsel Anayasalar)
- Derleme, Literatür, Araştırma, Deneme, Vaka Raporları,
- (Yurt İçi-Yurt Dışı)Kongre, Sempozyum, Seminer, Panel
- Tıbbi Magazin, Dergi, Gazete
- Çalıştığı Kurumun Standart Donanım ve Kapasiteye Sahip Olması Hakkı
- Çalıştığı Şehrin Gelişmişliği, Koşulları ve Olanaklarından muadil çalışanlarla eşit yararlanma Hakkı (İzmir, Hakkari, Trabzon, Çankırı....)
- Acil Çalışanlarının Akredite Olma Hakkı:

Birlikte çalıştığı hekim ya da yardımcı sağlık personelinin sorumluluğundaki iş bölümünde belirlenmiş bir eğitim standardının üzerinde olması zorunluluğu getirilmesi bağlı çalıştığı hiyerarşik yapıdaki yöneticisinin hakkıdır. Uzmanlık kurulları yeterlilik sınavlarının (board sınavları) alt yapısının aşamalı olarak hazırlanması ve sadece hekimlere değil diğer tüm acil çalışanlarına da uygulanması gerekmektedir.

Olağan dışı durumlara ilgili planlamaların ve bu planlarda rol alacak acil çalışanlarının planlara uyum eğitimlerinin önceden yapılması gerekir.

V. Manevi haklar

Tüm meslekler kutsaldır.

Tıp kutsal mesleklerden bir tanesidir.

Acil Tıp, tıbbın kutsallığına ciddi katkı sağlar.

Ülkemizde maddi hakların yetersizliğinde doğamız gereği bizi rahatsız etmemeyi sağlayan manevi haklar, değişen ve globalleşen dünya konumunda misyonunu yitirme noktasına gelmiştir. Mesleğin manevi yanı toplumsal değer yargılarının değişimi ile paralel olarak zayıflamış ve materyalist ve gerçekçi pencerede ekonomik haklar ön plana çıkmıştır.

Hekimler kişisel değerlerine ters düşen uygulamalara zorlanmamalıdır. Bu değerler hastanın da yaşamına olumsuz etkide bulunmayan değerler olmalıdır.

Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nün 18. maddesinde belirtildiği üzere hekim ya da dış hekim ACİL YARDIM, resmi ya da insani görevin yerine getirilmesi hariç olmak üzere mesleki ve kişisel sebeplerle hastaya bakmayabilir. Acil çalışanlarının, diğer hekimlerin tersine tüzüğün bu maddesinden yararlanma ve kendisine güven duymasa bile hastasını reddetme hakkı yoktur.

VI. Ekonomik haklar

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre hak sözcüğünün diğer anlamları ise;

- Adalet;
- Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç;
- Dava veya iddiada gerçeğe uygunluk, doğruluk;
- Geçmiş ve harcanmış emek;
- Pay;
- Emek karşılığı ücret;
- (sıfat olarak) Doğru, gerçek

Verilen hizmetin elde edilmesindeki zorluklar ve hizmet üretmek için geçmişte elde edilen birikime ve harcanan emekler, ekonomik karşılığını alma hakkına sahiptir.

Balikesir Tabip Odası tarafından 1992 yılında yapılan çalışmaya göre tüm hekimlerin %84.4'ünün aldığı ücretten memnun olmadığını ortaya koymuştur.⁶

Maaşların miktarı AÇ'lerin yaşamsal kalitelerinde büyük yetersizliklere neden olmaktadır. Ekonomik haklarda kaybedilen her hak genelde insani ve acil çalışanı olarak tüm haklarda mevzi kaybetme sonucunu doğurmaktadır.

Eş, çocuk ve bakmakla maddi manevi olarak yükümlü olunan kişilerin yaşam standartlarını belli bir düzeyde tutacak ekonomik gelir hakkı olmalıdır.

Mesleki eğitim devamlılığı gerekli olan tüm materyallerin temininde ekonomik alım gücünün olması gerekir.

Devlet, SSK ve üniversite hastanelerinde sabit maaş, döner sermaye payı ve nöbet ücretleri ile ücretler belirlenirken, özel kurumlarda sabit maaş veya sabit maaş ve prim ile ücretlendirme yapılmaktadır.

Ücretlerin işin zorluk derecesine, yıpranma ve risk faktörlerine göre ayarlanması gerekirken acil çalışanları için maaş, döner sermaye payı ve nöbetlerin ücretlere ve izin süresi ya da izin şeklinin sosyal haklara yansımaları görülmemektedir.

Acil çalışanları içinde önemli bir yere sahip olan acil tıp hekimleri de birer uzman hekimdirler. Kamu ve özel kurum hastanelerinde diğer uzmanlarla aynı haklara tabiidirler. Ücretlendirme ve sosyal haklarda, uzmanlığın getirdiği ruhsal ve bedensel yükler göz önüne alınmalıdır.

Acil servislerde özel muayene söz konusu olamaz. Acil Tıp Anabilim Dallarındaki öğretim üyeleri ilke olarak özel muayeneleri uygun görmemektedirler. Döner sermaye payının artırılması ya da üniversite vakfından katkı yapılması önerilmelidir.

Hukuk karşısında tıptaki her gelişmeden haberdar ve uygular durumda olması beklenen sağlık çalışanlarına, bu gelişmeleri takip edebilmeleri için gerekli mali ve idari olanaklara sahip olabilme hakkı tanınmalıdır.

VII. Özlük hakları

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlüğü'ne göre özlük hakkı; genel memur statüsü içinde kişinin, kanunların öngördüğü şekil ve şartlara bağlı olarak sahip olduğu hak olarak tanımlanmıştır.²

Genel olarak resmi kurumlarda çalışan acil çalışanlarının özlük hakları 657 sayılı devlet memurları yasasıyla belirlenmiştir. Devlet hastaneleri, üniversite hastaneleri, Askeri hastaneler, SSK hastaneleri ve özel kurumlardaki acil çalışanlarının özlük hakları farklılıklar gösterebilmektedir.

Kurumlara ve yapılaraya göre değişen özlük hakları; uzmanlar, asistanlar, öğretim üyeleri, pratisyenler, hemşireler, paramedikler, hastabakıcılar ve güvenlik görevlileri için de değişiklik göstermektedir. Her acil çalışanın farklı özlük hakları belirlenmeli ve olmalıdır.

Özlük hakları çalışma ve işyeri koşulları, ücretler ve eğitim ana başlıklarında belirlenmiştir.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu ve İlgili Yönetmelikler:

Genel Haklar:

- Uygulamayı İsteme Hakkı: D.M.K. Madde 17

Devlet Memurları bu kanun ve bu kanuna dayanılarak yayımlanan tüzük ve yönetmeliklere göre tayin ve tespit olunup yürürlükte bulunan hükümlerin kendileri hakkında aynen uygulanmasını istemek hakkına sahiptirler

- Güvenlik: D.M.K. Madde 18

Kanunlarda yazılı haller dışında Devlet Memuru'nun memurluğuna son verilemez, aylık ve başka hakları elinden alınamaz.

- Müracaat, Şikayet ve Dava Açma Hakkı: D.M.K. Madde 21

Devlet memurları kurumlarıyla ilgili resmi ve şahsi işlerinden dolayı müracaat; amirleri veya kurumları tarafından kendilerine uygulanan idari eylem ve işlemlerden dolayı şikâyet ve dava açma hakkına sahiptirler.

- İzin Hakkı
- Kovuşturma ve Yargılama Hakkı
- İsnat ve İftiralara Karşı Koruma Hakkı
- Yükselinebilecek Derecenin Üstünde Bir Dereceye Yükselme Hakkı
- İdari Görevlere Atanma Hakkı

VIII. Çalışma ve işyeri koşulları

Acil çalışanlarının ortamı bir takım birlikteliğini gerektirir. Hekim bu takımın lideridir. Liderin takımını seçme ve değiştirme hakkı olmalıdır. Günümüzde özellikle resmi kurumlarda çalışan acil çalışanlarının temelde birbirlerini seçme şansları bulunmamakta ve bu şans onlara tanınmamaktadır.

Özel sektörde takım disiplinine uymayan çalışanların ayrılmaya zorunlu bırakılmaları ya da başarıya sığacağı sığacağı verilen maddi manevi ödül, takım disiplininde sinerjist etki yaratmaktadır. Çalışanlarda memnuniyetlik değerlendirilmesi mutlaka yapılmalı ve acil çalışanları da yöneticilerini değerlendirebilmelidir.

Nöbet düzeni (Shift Work):

Acil çalışanları için en önemli yıpranma nedenidir. Özellikle ileri yaşlarda ciddi sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Gece uykusunun yeterince düzenli olmaması, gündüz uykularının kısa olması, REM döneminin kısa olması acil çalışanlarında MOODİNESS-duygulanım bozukluğu ve İRRİTABİLİTE-huzursuz uyanılıma neden olabilmektedir.

Gece nöbetlerinin en fazla 10-12 saat olması acil çalışanlarının doğal hakkıdır. Dinlenme süreleri 48 saat tercih edilmekle birlikte en az 24 saat olmalıdır.

Acil Hekimliğinin kendine özgü yıpratıcılığı (Profesyonel Stress)

Hekimlerin sorumluluk korkusu ile gereken yardım ve müdahaleden çekinmeleri durumunda bundan hastalar zarar görür. Dr Hancı'ya göre bir eylemin yapılması suç olabileceği gibi yapılmamasının da suç olabileceği unutulmamalıdır.³

Aşırı hasta yükü, gürültülü ve karmaşık ortam, hakaretlere maruz kalma, takdir edilmeme ve ödüllendirilmeme acil çalışanlarını yıpratma unsuru taşır. Olay çıkartan ve sorunlu hastalarla uğraşmak yıpratıcıdır. Ağrılı hastaların huzursuzluğu, sürekli itirazların varlığı, güvenlik kaygıları, olası tıbbi hatalarla ilgili gerginlikler (MALPRACTİCE STRESS), diğer meslektaşlardan gelen abartılı geri bildirim etkileri acil çalışanlarını, özellikle de hekimlere özgü yıpratıcı özellik taşır.

Acil çalışanlarının hipertansiyon ve gastrointestinal sistem hastalıklarından muzdarip olmaları, depresyon ve yasadışı madde kullanımı, entelektüel fonksiyonlarda bozukluk sıklıkla karşılaşılan acil çalışanları sorunlarından.

Tükenme Sendromu (Burnout Syndrome)

Tükenme sendromunda çalışma ve hasta bakımı acil hekimi için çekilmez bir hale gelmiştir. Çalışma şevki, isteği kalmamıştır ve hastalara karşı olumsuz bir tutum ortaya çıkmaya başlamıştır. İleri döneminde acil hekimliğinden soğuma meydana gelir. Tıp içinde ya da dışında başka iş ya da meslek arayışları başlar.

Bulaşıcı Hastalık Riskleri

Hepatitler, AIDS, SARS gibi hastalıkların acil çalışanlarına bulaşması mesleğin riskini gösteren en önemli hastalıklardır. Hekimler mesleklerini uygularken kendilerini de bulaşıcı hastalıklardan korumak durumunda ve bu korunma için gereken tüm tedbirlerin alınmasını isteme hakkına sahiptirler.

Fiziksel Mekânın Rahatlığı

İşlevsellik, uygun genişlik, uygun ses düzeni, iklimlendirme ve diğer mekân özellikleri gibi fiziksel mekânın rahatlığını oluşturan etmenler acil çalışanlarında olumlu etkiler.

Araç-Gereç

Acil vakalarda kullanılacak sarf ve demirbaş malzemeleri ile yeni üretilen teknik malzemelerin kurumlar tarafından temin edilmesi ve acil çalışanlarının hizmetine sunulması gerekir. Kurumun bu amaçla kaynak teminini sağlaması gerekir.

Hastane öncesi, hastane ve sonrası bölümünde kullanılan tüm malzemelerin bilimsel gelişmeler düzeyinde acil çalışanlarının kullanımına sunulmalıdır. Ambulans ve acil müdahale malzemelerinin temini gerekir.

Yardımcı Sağlık Personeli

Acil Yardım Hizmetlerinin verilebilmesi ve nitelik ve nicelik olarak kalitesinin yüksek tutulabilmesi için yardımcı sağlık personelinin yeterli sayıda temini gerekir.

Sınırlı Sayıda Hasta Bakma Hakkı

Hekimlerin bir günde 20 poliklinik hastasına bakması ve fazlasından muaf tutulması önerilmektedir. Acil Çalışanları içinde böyle bir sayı konulmalı ve ağır resüsitasyon vakaları, yoğun hasta müracaatı ve mesai süresince sürekli hasta müracaatı gibi acil hekimlerinde yıpranmaya yol açabilecek durumlardan korunma hakkı söz konusudur.

Bir günde acil hekimi ve yardımcı sağlık personelinin belli sürede bakabileceği hasta sayısının belirlenmesi gerekir. Belirlenen sürede belirlenenden fazla hastaya bakan acil çalışanı mesai kavramına bakılmaksızın dinlendirilmelidir.

Acil Çalışanlarına Karşı Şiddet

Kamu kurumu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin engellenmesi

Madde 113. (1) Cebir veya tehdit kullanılarak yada hukuka aykırı başka bir davranışla, kamu kurumu faaliyetinin yürütülmesine engel olunması hâlinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

İş ve çalışma hürriyetinin ihlali

Madde117. (1) Cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla, iş ve çalışma hürriyetini ihlâl eden kişiye, mağdurun şikâyeti hâlinde, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası verilir.

Madde125. (1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da yakıştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilâl ederek işlenmesi gerekir.

(2) Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkrada belirtilen cezaya hükmolunur.

(3) Hakaret suçunun;

a) Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı,
b) Dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaimaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı,

c) Kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle,

İşlenmesi hâlinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz.

(4) Ceza, hakaretin alenen işlenmesi hâlinde, altıda biri; basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, üçte biri oranında artırılır.

(5) Kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suç, kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılır.

Görevi yaptırmamak için direnme

Madde 265. (1) Kamu görevlisine karşı görevini yapmasını engellemek amacıyla, cebir veya tehdit kullanan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun yargı görevi yapan kişilere karşı işlenmesi hâlinde, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Suçun, kişinin kendisini tanınmayacak bir hâle koyması suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlinde, verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

(4) Suçun, silâhla ya da var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak işlen-

mesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Bu suçun işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâllerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

Haklar İçin Öneriler

Tıbbi teknolojide ve bilimsel tıptaki gelişmelerin; hekimin ödev ve sorumluluklarını genişletmekle birlikte daha önce bahsedilmeyen haklarını da gündeme getireceğini ifade eden Dr Hancı'ya³ göre hekimlerin yasalar karşısındaki bireysel sorumluluk ve etkinlik tablosunun artık ekibin tümünü ilgilendirmesi gerekmektedir.

Gelişen tıp ve küresel dünya gerçekleri ışığında acil çalışanlarının yeni hakları söz konusudur. Vermeye çalıştıkları hizmetin kalitesini artırma yolunda bu hakları elde etmeleri gerekir.

1. Hukuki danışman

Acil çalışanları için hizmet esnasında oluşabilecek hukuki sorunlarda danışmanlık hizmeti alabilecekleri hukuki danışmanlık olanakları olmalıdır. Bu danışman tarafından gerekli ve yasalar karşısında bulunduğumuz çizgiyi hatırlatmaların yapılması gerekir. Özellikle meslekteki yeni çalışanların yaşadığı ciddi sorunlar doğmadan önceden giderilmelidir. Bu danışmanlar AÇ'lerine Acil Yaşam Zincirinin her basamağında gördükleri aksaklıkları, katkılarını ve önerilerini sistemde hizmet verene sunmalıdır.

2. Psikiyatrik danışman

Acil çalışanlarının psikolojik travmalarında profesyonel yardım alabilecekleri psikolojik danışmanlık alma hakları olmalıdır. Bu profesyoneller katkılarını, uyarılarını, eleştirilerini ve önerilerini sunmalıdırlar. Meditasyon, dans, yoga, reiki vb. tamamlayıcı tıp öneri ve öğretilerini tavsiye etmelidirler. Her resüsitasyon sonrasında acil müdahalede bulunan ekip mutlaka psikolojik muayeneden geçirilmeli ve göreve devam edip edemeyeceği açısından test edilmelidir. Bir hastasını kaybeden hekim ya da yardımcı sağlık personelinin hemen sonra bir yeni hastasına aynı empatiyi kuramayacağı açıktır.

3. Güvenlik

Tüm acil çalışanlarının kişisel güvenliği sağlanmalıdır. Hasta dışında insanlarla tıbbi dayanağı olmayan iletişime sokulması engellenmelidir. Bu konuda güvenli çalışma olanaklarının sağlanması çalışanın doğrudan sorumluluğunda olmalıdır.

4. Araştırma geliştirme - bilimsel danışmanlık

Tüm acil çalışanları birbirleriyle ve Araştırma Geliştirme birimiyle herhangi bir engel olmaksızın iletişime geçebil-

meli, bu birimde meslekte deneyim ve liyakat esası ile görev alabilmeli, katkılarını sunabilmeli, mesleğe ufuk açmalıdır.

Acil çalışanlarının ülke, bölge ve şehir bazında birbirleriyle sürekli iletişim ve paylaşım içinde olmaları gerekir. Bu amaçla koordinasyon organlarına ihtiyaç duyulmalıdır.

5. Sigorta

Acil çalışanları mesleki risklerine, mesleksi yıpranma paylarına ve malpraktis yasalarına karşı sigortalanmalı ve primleri konusunda kurumsal destek hakkına sahip olmalıdır. Genel sağlık sigortası bir an önce yasallaşmalı ve acil çalışanları da bu kapsamda tutulmalıdır.

6. İletişim

Acil Çalışanlarının teknolojik iletişim gelişmeleri hakkında teorik ve pratik bilgilerle donatılması gereklidir. Teknik alt yapının her birimde kurulması ve teknik malzeme ihtiyaçlarının kurumlarca karşılanıp ilgili acil çalışanın kullanımına sunulması gerekmektedir.

7. Meslek odaları

Mesleki amaçlar için çalışılmalı, takım çalışması, iş bölümü yapılmalıdır. Sağlık Bakanlığı ile ilgili işler, diğer hekim ve sağlık kuruluşları ile ilgili işler, yan çalışma birimleri kurulmalı ve çalıştırılmalıdır.

Katılımcılık, demokratik yapı ve işleyiş, üyelerle sürekli iletişim

8. Yüksel Acil Tıp Konseyi Şurası

Acil Yardım Hizmetleri ülkede en üst düzeyde siyaset ve politikardan arındırılmalıdır. Adı ister “Yüksek Acil Tıp Konseyi”, ister “Yüksek Acil Tıp Şurası” olsun en kısa sürede bir üst kurul oluşturularak sistemde yer alan her kesimin ağırlıklı temsil edileceği ortak ve güçlü bir karar platformu oluşturulmalıdır. Bu platformlarda acil tıp sisteminin yönetici ya da üretici tüm üyelerinin yer alması ve en azından ilk

basamakta benzer düşüncelerin yürürlüğe zaman yitirilmeksizin konulması sağlanmalıdır.

Bu üst kurul sağlık bakanlığı bünyesinde yılda iki kez toplanmalıdır. Bir çalışma sekreteryası olmalı ve herhangi bir yönetsel ayrıcalığa prim tanımamak için dönüşümlü yönetim zorunluluğu getirilmelidir. Yönetim biçimi 2/3 oy çokluğu ilkesine dayanmalıdır.

Kurulun sekreteryası toplantılar öncesi dönemde her acil sağlık çalışanına disiplinli bir yaklaşımla kapılarını açık tutmalı ve her türlü istek, öneri, katkı ve şikâyeti değerlendirilmelidir.

Sonuç

Çoğu gelişmiş dünya ülkelerine göre oldukça iyi ve başarılı pozisyonda olan ülkemiz acil tıbbi geldiği seviyede başarısını diğer dünya otoritelerine de kabul ettirmiş durumdadır. İşin olduğu yerde sorunlar olacaktır. Önemli olan bu sorunların iyi niyet dâhilinde ve ataletten yoksun bir şekilde inançla, sabırla ve ısrarla çalışarak çözümüne ulaşmaktır. Bu anlamıyla sorunların çözümünde en önemli basamaklardan biri de çalışanlarının alınlarındaki terleri kurumadan verilen hakları olmaktadır. Hakların teslimi de çalışanların sebatlarıyla elde edilecektir.

Kaynaklar

1. Türk Tabipler Birliği resmi web sitesi <http://www.ttb.org.tr/malpractice2.html>. 29.10.2003
2. Türk Dil Kurumu resmi web sitesi. <http://tdk.org.tr/tgksozluk/sozara.htm>. 29.10.2003
3. Hancı İH. Hekimin Yasal Sorumluluk ve Hakları (Tıp ve Sağlık Hukuku), Genişletilmiş II. baskı, Toprak Ofset, İzmir. 1999; 289-90.
4. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.
5. Hancı İH. Hekim Hakları.
6. Musal B, Ergin S. Pratisyen hekimlikle ilgili durum değerlendirmesi. II. Pratisyen Hekimlik Kongresi Özet Kitabı, Antalya. 1992; 179-88.